

Демчишак
Руслан Богданович

Корекція українсько-турецьких відносин у контексті зовнішньополітичного курсу президента Туреччини Реджепа Ердогана

УДК 327.82
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2019-1-82-87>

Демчишак Руслан Богданович
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології
та міжнародних відносин
Національного університету
«Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12,
Львів, Україна

У статті досліджено трансформацію зовнішньополітичного курсу Туреччини в період президентства Р. Ердогана у площині впливу на характер українсько-турецьких відносин, з'ясовано основні питання в сучасних двосторонніх відносинах, спрогнозовано тенденції їх розвитку.

Ключові слова: Туреччина, Україна, Реджеп Ердоган, Петро Порошенко, зовнішня політика.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена місцем Туреччини в сучасній системі міжнародних відносин, її особливим геополітичним значенням у чорноморському регіоні та важливістю українсько-турецьких відносин у площині зовнішньополітичних пріоритетів обох сторін.

Мета та завдання. Метою дослідження виступає з'ясування основних питань українсько-турецьких відносин на сучасному етапі розвитку міжнародної системи в контексті зовнішньополітичного курсу нинішнього президента Туреччини Р. Ердогана, а також прогноз наслідків корекції двохсторонніх відносин з позиції реалізації зовнішньополітичних пріоритетів.

Прив'язаний до сьогодення предмет дослідження зумовив фактичну відсутність наукових робіт з даної тематики [4], натомість наявна журналістська та експертна аналітика вітчизняних [1; 3; 5; 8; 11] та зарубіжних [2; 13; 18] практичних політиків і політологів-міжнародників, що підсилює потребу в даному дослідженні як спроби наукового аналізу проблеми та надає йому емпіричного характеру.

Методи дослідження. У роботі використано такі наукові методи дослідження: метод історизму, порівняльний та аналітичний методи, структурно-системний аналіз.

Результати. Обрання президентом Туреччини Реджепа Таїпа Ердогана (10 серпня 2014 року) започаткувало новий етап в її історії, істотно підкорегувавши політичну систему країни та розставивши нові акценти на принципах реалізації її зовнішньої політики. Одразу намітилися дві тенденції. По-перше, це зміцнення президентської влади, посилення авторитаризму всередині країни, боротьба з опозицією і курдським сепаратизмом. По-друге, подальша реалізація претензій

Анкари на посилення ролі країни в міжнародній політиці, особливо на Близькому Сході.

Зовнішня політика Анкари виглядає зараз суперечливо. З одного боку, турецьке керівництво отримало підтвердження правильності своєї ставки на підтримку балансу між курсом на регіональне лідерство, збереженням добрих відносин з усіма сусідами і вірністю «блоковим» зобов'язанням перед НАТО. Основним програмним документом турецького уряду і Партії справедливості та розвитку (далі – ПСР) є стратегія «Політичне бачення-2023», виголошена під час Четвертого з'їзду ПСР 30 вересня 2012 р. [14]. «Політичне бачення-2023» є ініціативою Президента Ердогана, яка включає певні пункти, окреслені міністром закордонних справ Ахметом Давутоглу. По-перше, Туреччина прагне досягти всіх умов членства в ЄС та стати впливовою державою-членом ЄС до 2023 року. По-друге, вона буде продовжувати прагнути до регіональної інтеграції у формі безпеки та економічного співробітництва. По-третє, вона буде прагнути відігравати важливу роль у вирішенні регіональних конфліктів. По-четверте, вона буде енергійно брати участь у всіх глобальних подіях. По-п'яте, вона буде відігравати визначальну роль у міжнародних організаціях і повинна стати однією з 10 найбільших економік світу [12].

З іншого боку, сучасна зовнішня політика Туреччини на світовій арені надзвичайно прагматична, що і визначає тактичні домінанти. Туреччина концентрує основні зусилля на напрямках, що приносять швидкий результат, причому перевага надається тим програмам, які дають також і суттєву економічну вигоду. У травні 2016 р. Ердоган звільнив А. Давутоглу, звинувачуючи його в неефективності зовнішньої політики Туреччини. Усунувши свого останнього потенційного конкурента в партії, Ердоган очолив її одноосібно.

Сирія і Росія стали ще однією важливою складовою частиною зовнішньої політики сучасної Туреччини. У листопаді 2015 року Туреччина збила російський військовий літак, який порушив турецький повітряний простір лише на 15 секунд. Знищення відбулося після бомбардування Росією сарафістських і джихадських повстанських груп у Сирії, утворених, фінансованих та забезпечених зброєю з боку Туреччини. Країні довелося зіткнутися з майже повною втратою російських туристів, а також із блокуванням Росією експорту продовольчих товарів. Тому Туреччина, побоюючись російської помсти, так і не наважилась використати сирійський повітряний простір. Росія, крім того, зміцнила свої відносини з Сирійсько-курдською Робітничою Партією та надала повітряну підтримку курдській міліції в боротьбі проти Ісламської Держави.

Отже, зберігаючи союзницькі відносини з НАТО, партнерські відносини як з ЄС, так і з Росією, Туреччина головним пріоритетом зовнішньої політики визначає регіональне лідерство (Балкани, Чорноморський басейн і Кавказ; Близький Схід і Східне Середземномор'я; Перська затока, Центральна Азія та Африканський Ріг), а також більш вагому роль на міжнародній арені як самодостатнього міжнародного гравця глобального рівня. Вищокреслена специфіка зовнішньополітичного курсу Туреччини в поєднанні з пріоритетами зовнішньої політики сучасної України визначили нинішній контекст українсько-турецьких відносин.

9 жовтня 2017 року Президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган прибув до України на Шосте засідання Стратегічної ради високого рівня між двома країнами. Переговори Порошенка і Ердогана тривали більше трьох годин (замість запланованих 45 хвилин). Сторони обговорили подальший розвиток українсько-турецьких відносин, питання розвитку економічних і торговельних зв'язків і загальнополітичні теми і підписали дев'ять міждержавних документів [3].

Найважливішими підсумками зустрічі стали:

- нова заява президента Туреччини про підтримку суверенітету України та невизнання анексії Криму;
- заява Ердогана про наміри збільшити товарообіг між країнами до 10 млрд доларів;
- підписання низки угод про співпрацю, в тому числі в оборонній сфері;
- заява про встановлення прямої телефонної лінії між президентами України і Туреччини для реалізації стратегічного партнерства [10].

Окремим пунктом в українсько-турецьких відносинах з 2014 року залишається кримськотатарське питання. Кримські татари розглядаються Анкарою як частина «тюркського світу», а в межах політики неоосманізму турецька влада підтримує кримськотатарський «Меджліс»: Ердоган неодноразово зустрівся з Рефатом Чубаровим та Мустафою

Джемільєвим. Туреччина із самого початку військових дій на сході України не визнала «кримський референдум», водночас відмовившись від втручання в конфлікт. Ураховуючи потенційну загрозу безпеці Туреччини, її історичні зв'язки з Кримським півостровом та спорідненість із татарською спільнотою, а також попередню реакцію на події в Сирії та Єгипті в поєднанні з прагненнями країни на регіональне лідерство, реальними були сподівання на більш значну роль Анкари в розв'язанні російсько-українського протистояння.

Цю ж думку підтверджує український політолог Володимир Фесенко. Він підкреслює, що «Туреччина досі практично не використовувала свій потенціал як «адвоката» кримських татар, що не раз ставало приводом для розчарування офіційного Києва». Він припускає, що «під час розмови з Ердоганом Порошенко озвучив йому очікування Києва з приводу ролі Анкари у звільненні кримськотатарських політ'язнів і припинення репресій Москви щодо діячів Меджлісу, оскільки під час прес-конференції турецький президент пообіцяв ужити заходів щодо наших братів, кримських татар, які перебувають у ув'язненні» [3].

З іншого боку, Туреччина досить багато інвестувала в Україну, в ісламську кримськотатарську спільноту. На думку голови Центру ісламознавчих досліджень Національного університету «Острозька академія» Михайла Якубовича, «кроки, які Туреччина завжди робила для кримських татар, були, в принципі, досить адекватними. Тому для України в цілому і для кримських татар зокрема збереження влади Ердогана означає продовження політики сприяння кримським татарам. Підставою для цього є те, що Ердоган позиціонує себе як тюркський лідер. Можливо, якби при владі була якась інша сила, питання допомоги кримським татарам для турків не були б важливими. Тому в особі Ердогана у нас є умовний союзник» [11].

Необхідно підкреслити, що як член НАТО Туреччина була однією з перших країн, що визнали новий уряд у Києві після «революції гідності», і турецькі лідери неодноразово підтверджували свою підтримку територіальній цілісності України. У випадку анексії Криму Туреччина відреагувала на підтримку України набагато швидше, ніж на підтримку Грузії під час російсько-грузинської війни у 2008 році (що не залишилося непоміченим у Москві). Власне, хоча Анкара і назвала дії Росії тривожним прецедентом у регіоні, лише питання кримських татар підштовхнуло країну до дій [18]. Зокрема, стосунки з кримськими татарами стали підставою для вираження турецькими чиновниками стурбованості їхньою безпекою своїм російським колегам. Тим не менш, Анкара насамперед зосереджується на «мирній дипломатії», ставши чи не єдиною країною-членом НАТО, що не ввела санкції проти Росії. Більше того, на сьогодні, крім РФ, Туреччина

є єдиною країною, яка порушує резолюцію Генеральної Асамблеї ООН від 27 березня 2014 р. і не припиняє транспортне (поромне) сполучення з окупованим Росією Кримом, причому за період з 27 березня 2014 до 27 березня 2015 рр. у кримській порти увійшло 44 турецьких човни [9].

Порушення турецькими суднами режиму міжнародних санкцій, накладених на порти анексованого Криму, було озвучене на переговорах Порошенка та Ердогана. Але попри обіцянки, на думку Ігора Семиволоса, «президент Ердоган не застосовуватиме свого впливу, щоб розібратися із суднами-порушниками та їхніми власниками, оскільки він виходить з інтересів тієї групи, яка за нього голосує, і в якій чимало бізнесменів» [3].

Не підтримала Туреччина, будучи сама багатонаціональною державою, антиросійських настроїв радикально налаштованих кримських татар, оскільки це могло принести масу проблем у відносинах з курдами і спровокувати абсолютно небажану для Туреччини реакцію з боку Росії. Коментуючи проявлений турецьким керівництвом здоровий прагматизм, особливо помітний на тлі позицій європейських країн і навіть деяких партнерів Росії по Митному союзу, фахівець із питань зовнішньої політики Туреччини Сінан Ульген відзначив: «Туреччина дотримується обережного підходу. З одного боку, вона надає значення принципу територіальної цілісності держав; пов'язана родинними узами з кримськими татарами і є членом НАТО. З іншого боку, існують глибокі економічні зв'язки з Росією і, крім того, особисті взаємини між Путіним і Ердоганом. Ось чому Туреччина не заходить так далеко, як США в питанні санкцій проти Росії» [2].

Місце Росії в турецькій геополітичній і безпековій стратегії визначають також постійно зростаючі потреби офіційної Анкари в енергоносіях, адже Росія – основний постачальник природного газу до цієї країни. Турецько-російський енергетичний діалог, часто зав'язаний на міркуваннях щодо вигоди для окремих компаній чи підприємців, слугував основою для розширення двосторонніх економічних зв'язків. Йдеться, зокрема, про енергетичний проект «Турецький потік», розроблений з метою обійти Україну в доставці російського газу до Європи. Зокрема, Міністр енергетики Туреччини Танер Йилдиз заявив, що Анкара буде вести переговори щодо дешевого газу з Росією та продовжувати розвивати енергетичне партнерство, і обидві країни мають намір збільшити обсяг двосторонньої торгівлі до 100 мільярдів доларів [16].

Але на сьогоднішній спостерігаються перешкоди на шляху до зміцнення економічного партнерства, оскільки Туреччина не сприймає спроб Росії монополізувати постачання ресурсів до Європи, зокрема з Каспію. У свою чергу Росія із занепокоєнням спостерігає за політикою Турецької Республіки, спрямованою на перетворення в незалежного гравця

на енергетичному ринку. У такому випадку Росія може втратити статус монополіста-постачальника газу до Туреччини. Оскільки Південний газовий коридор відіграватиме більшу роль у зменшенні енергетичної залежності ЄС від Росії, стратегічна позиція Туреччини як газотранзитної держави, як очікується, матиме велике значення. Туреччина докладатиме значних зусиль для диверсифікації своїх джерел постачання, наприклад, шляхом будівництва трубопроводів для транспортування газу з півночі Іраку.

Події в Україні трактувалися Анкарою як боротьба за вплив на міжнародній арені між Росією та Заходом. Тому, на думку деяких експертів, Туреччина де-факто визнала анексію Криму з боку РФ, оскільки налагоджує транспортне сполучення з Кримом, обмежує доступ ВМС США до Чорного моря відповідно до конвенції Монтре, намагається не загострювати кримськотатарське питання [4].

Газопровід «Турецький потік» залишається переконливим прикладом подальшого розвитку, попри деякі протиріччя, партнерства Анкари і Москви, що не може не позначитися на українсько-турецьких відносинах. Турецькі експерти звертають увагу на те, що «ситуація в Сирії, спільні зусилля по боротьбі з Ісламською державою в Іраку та Сирії та активізація співпраці між Туреччиною та Росією в кількох областях заохочують Туреччину та Росію розвивати зв'язки; хоча це й може привести відносини між Туреччиною та Україною в глухий кут» [13].

Проте і у відносинах з Україною, і у відносинах з Росією Ердоган керується виключно прагматичними мотиваціями, продиктованими міркуваннями геополітичної вигоди та національного інтересу. Йому добре вдається вибудовувати паралельні багатовекторні відносини з Росією та Україною, утримуючи при цьому баланс у суперечливих для Москви та Києва питаннях. «На зустрічі з Порошенком Ердоган зазначив, що Україна сама підтримує економічні відносини з РФ, і був здивований нашими претензіями до Туреччини. Він має рацію. Думаю, Росія активно підтримуватиме відносини з Туреччиною навіть на шкоду власній економіці, щоб утримати її ближче до себе. Москва буде робити Анкарі дуже вигідні економічні пропозиції, і Туреччина навряд чи відмовиться. Але зовнішня політика Ердогана щодо підтримки України залишиться незмінною. У цьому в мене сумнівів немає», – заявив із цього приводу Мустафа Джемільєв [1].

З іншого боку, немає ніяких сумнівів у тому, що в стосунках Туреччини і України важливу роль відіграють питання безпеки й оборони. Туреччина є членом НАТО, і Україна прагне вступити до євроатлантичного блоку. Після захоплення Кримом Росії російська Дума припинила низку юридичних угод між Росією та Україною, включаючи Договір про статус та умови Чорноморського флоту, який регулював розміщення Чорноморського флоту

Росії в Криму. Як результат, Москва має можливість збільшити свій Чорноморський флот і продемонструвати свою владу над великим Чорноморським регіоном. Очевидно, що після входження Криму до складу Росії інтереси Туреччини постраждали, оскільки ступінь інтегрованості останньої з цим регіоном у майбутньому однозначно знизиться. Окупація Криму Росією завдає значного удару планам реалізації ідеї пантюркізму, адже Кримські татари мають тюркське походження, і тому їхня доля цікавить Туреччину, яка ризикує втратити безперешкодний зв'язок зі своїми співвітчизниками і партнерами в АРК уже найближчим часом. На це вказують численні порушення прав людини, зокрема: обшуки в мечетях, організаціях та приватних приміщеннях під приводом підозри в екстремізмі, арешти і депортація інакомислячих, закриття лояльних до України ЗМІ, заборона для відвідування півострову представників Меджлісу кримськотатарського народу, ускладнені умови для діяльності ісламських організацій.

На думку В. Сергійчука, концептуальний підхід турецького уряду до вибудови стратегій у регіоні полягає в тому, що політика балансування між Росією і Україною може бути відхилена в український бік за умови, що і українська сторона буде докладати зусиль у цьому напрямі. Росія створила собі «імідж країни, чия політику важко прогнозувати як через геополітичні, так і через національні та соціальні причини. Україна продемонструвала своє прагнення підтримувати мир та безпеку не лише в країні, а й в усьому регіоні, її політика більш прогнозована, що більше відповідає національним інтересам Туреччини» [7, с. 299].

Варто підкреслити, що економічні відносини між Україною і Туреччиною довгий час залишалися нижче свого потенціалу. У 2015 році товарообіг між Україною та Туреччиною скоротився на 25,4% порівняно з 2014 роком і становив 3,624 млрд дол. У першій половині 2016 року товарообіг між Україною та Туреччиною знову скоротився на 17% і становив 1,532 млрд дол. [15]. Проте чиновники обох країн мають намір зміцнити економічні зв'язки, про що заявляв, зокрема, і прем'єр-міністр Туреччини Біналі Йилдирим, підкреслюючи, що обидві країни зосередять свою увагу на трьох пріоритетних напрямках: угода про вільну торгівлю, захист взаємних інвестицій та угоди про запобігання подвійному оподаткуванню [17].

30-го березня 2018 р. міністр закордонних справ України Павло Клімкін відвідав із робочим візитом Туреччину, де разом зі своїми колегами обговорив подальшу двосторонню співпрацю між країнами. «Міністри наголосили на прагматизації та економізації українсько-турецьких відносин. У цьому контексті глави МЗС обговорили подальші кроки з прискорення підписання на взаємовигідних умовах Угоди про вільну торгівлю», – йдеться в повідомленні МЗС [8].

Було також обговорено ситуацію на Донбасі та в окупованому Криму. У цьому контексті міністр закордонних справ України подякував турецькій стороні за незмінну підтримку територіальної цілісності та суверенітету України в її міжнародно визнаних кордонах. Окремий наголос був зроблений на консолідації зусиль з метою захисту прав кримських татар, які потерпають під тиском окупаційних властей в Криму. Також сторони констатували суттєву активізацію взаємодії в гуманітарному вимірі, зокрема, було відзначено започаткування вивчення української мови в турецьких університетах.

9 квітня 2018 р. президент України Петро Порошенко прибув до Стамбула для зустрічі з президентом Туреччини Реджепом Таїпом Ердоганом та міністром закордонних справ Туреччини Мевлютом Чавушоглу. Сторони обговорили стан підготовки до Сьомого засідання Стратегічної ради високого рівня між Україною і Турецькою Республікою, а також ключові напрями посилення двостороннього співробітництва в торгово-економічній та інвестиційній сферах і можливості реалізації спільних енергетичних проєктів. Серед іншого, йшлося про тристороннє співробітництво між Україною, Туреччиною та Катаром [6].

Станом натеper економічні питання між Україною і Туреччиною не прив'язані до політичних. Український ринок вигідний для Туреччини. Країна ізолює себе від ринків ЄС, і Росія її досі не пускає на свої ринки. А Україна дуже цікава для Туреччини з економічної точки зору. Конкуренентоспроможність окремих українських товарів на турецькому ринку, а, відповідно, турецьких – на українському робить сторони взаємопривабливими для економічної співпраці [5].

Таким чином, на думку українських експертів, у Києва і Анкари дійсно є перспективи для співпраці, нехай вона і може ускладнюватися втручанням РФ. Так, загальні інтереси України і Туреччини виражаються, наприклад, в акценті на територіальній цілісності держави. Якщо для України ця проблема вже актуальна, то для Туреччини з Курдистаном – потенційна. Проблема невизнаних державних об'єднань Південного Кавказу, курдський сепаратизм – ось найбільш гострі проблеми в цій площині. Засудження будь-яких виявів екстремізму та сепаратизму – це те, що об'єднує зовнішньополітичну стратегію України і Туреччини з цього питання.

Більш того, охолодження відносин Туреччини і Заходу може не позначитись на Україні. «Незважаючи на те, що в Європі критикують Ердогана за обмеження демократії, президент України Петро Порошенко в ході переговорів уникає цих тем, а в цілому для України ситуація, що склалася, прямих ризиків не несе», – зазначає політолог Володимир Фесенко. Як зазначає у свою чергу голова Агентства моделювання ситуацій Віталій Бала, «Туреччина завжди виходитиме зі своїх інтересів. І поки зараз у неї відбуваються ускладнення у відноси-

нах з ЄС і США, вона шукатиме іншу точку опори у своїх інтересах. Саме цим може скористатися Україна для налагодження торговельно-економічних відносин з Туреччиною» [5].

Висновки. Таким чином, у результаті проведеного дослідження можна стверджувати, що основними питаннями в сучасних українсько-турецьких відносинах є кримське питання, питання постачання енергоресурсів та проблема безпеки в чорноморському регіоні. Всі ці питання розглядаються в контексті конфронтації України з Росією. Можна зробити висновок, що керівництво Туреччини вважає за потрібне проводити прагматичну політику – отримувати максимальну економічну вигоду там, де це можливо, і обмежуватися декларативною риторикою про занепокоєність у тих питаннях, щодо яких у Туреччини та РФ – діаметрально протилежні погляди.

У контексті тенденцій розвитку сучасної системи міжнародних відносин необхідно також констатувати, що раніше позиція Туреччини фактично повністю солідаризувалася з політичною лінією НАТО та США. Сучасне позиціонування Анкари як самодостатнього гравця на міжнародній арені двояко позначилося на характері українсько-турецьких відносин. З одного боку, засудження агресивної зовнішньої політики Росії на міжнародній арені, як і підтримка міжнародних санкцій щодо неї Туреччиною дещо слабші, ніж США. З іншого боку, доволі непрості відносини Анкари як з ЄС та США, так із Росією, можуть стати підвалиною для українсько-турецького зближення в конкретних питаннях та сферах зовнішньополітичної діяльності.

Корекція українсько-турецьких відносин перебуває в постійній динаміці, детермінованій зовнішньополітичними пріоритетами обох сторін, що зумовлює необхідність подальших досліджень даної проблематики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Джемільєв: Ердоган зазначив, що Україна сама підтримує економічні відносини з РФ, і був здивований нашими претензіями до Туреччини. *Гордон*. 17 квітня 2017. URL: <http://gordonua.com/ukr/news/worldnews/dzhemiljev-erdogan-zaznachiv-shcho-ukrajina-sama-pidtrimuje-ekonomichni-vidnosini-z-rf-ibuv-zdivovaniy-nashih-pretenzij-do-turechchini-183765.html> (дата звернення: 07.09.2018).
2. Джонс Д. Український кризис вносит напряженность в турецко-российские отношения. *Eurasianet*. 07.05.2014. URL: <https://russian.eurasianet.org/node/60581> (дата звернення: 08.09.2018).
3. Ердоган у Києві: Обережні обіцянки мовою прагматичної дружб. *DW: новини й аналітика*. 10.10.2017. URL: <http://www.dw.com/uk/ердоган-у-києві-обережні-обіцянки-мовою-прагматичної-дружби/a-40886157> (дата звернення: 07.10.2018).
4. Павленко В.І., Бочарніков В.П., Свєшніков С.В. Політика безпеки і воєнно-політичні відносини Туреччини. *Наука і оборона*. 2015. № 1. С. 3–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nauiou_2015_1_3 (дата звернення: 18.11.2018).

5. Підсумки візиту Ердогана до Києва: як Україні працювати з партнером Путіна і недругом Заходу. *Сьогодні*. 11 жовтня 2017. URL: <https://ukr.segodnya.ua/world/wnews/itogi-vizita-erdogana-v-kiev-kak-podruzhitsya-s-partnerom-putina-i-nedrugom-zapada-1062923.html> (дата звернення: 07.09.2018).

6. Президент України у Стамбулі провів зустріч з Президентом Туреччини. *Офіційне інтернет-представництво Президента України Петра Порошенка*. URL: <http://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-u-stambuli-proviv-zustrich-z-prezidentom-46806> (дата звернення: 07.09.2018).

7. Сергійчук Б., Сергійчук В. На межі двох світів. Українсько-турецькі відносини в середині XVI – на початку XXI ст. Київ : Сергійчук М.І., 2012. 322 с.

8. Стратегічний діалог між Україною та Туреччиною набуває вагомості практичної складової. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/strategichnij-dialog-mizh-ukrayinoyu-ta-turechchinoyu-nabuvaye-vagomoyi-praktichnoyi-skladovoyi> (дата звернення: 18.10.2018).

9. Турецькі кораблі 44 рази порушували блокаду Крима. *Black Sea News*. URL: <http://ura-inform.com/ru/society/2015/04/20/turetskie-korabli-44-raza-narushali-blokadu-kruma> (дата звернення: 18.11.2018).

10. Турецька лихоманка: Ердоган посварився із Трампом і приїхав до Порошенка. *Новое время*. 10.10.2017. URL: nv.ua/ukr/ukraine/politics/turetska-lihomanka-erdogan-posvarivsja-z-trampom-i-prijihav-do-poroshenka-1996081.html (дата звернення: 07.09.2018).

11. Турок – не козак: чого чекати Україні від «суперпрезидента» Ердогана? *24 канал*. 21.04.2017. URL: https://24tv.ua/turok__ne_kozak_chogo_chekati_ukrayini_vid_superprezidenta_erdogana_n808791 (дата звернення: 11.11.2018).

12. Article by H.E. Ahmet Davutoğlu published in Foreign Policy magazine. *Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey*. URL: http://www.mfa.gov.tr/article-by-h_e_-ahmet-davutoglu-published-in-foreign-policy-magazine-usa_-on-20-may-2010.en.mfa (дата звернення: 07.09.2018).

13. Ogutcu O. Turkey-Ukraine relations in the 25th anniversary. Commentary NO : 2017 / 49 / Ozge Nur Ogutcu // AVİM (Center for Eurasian Studies). URL: <http://avim.org.tr/en/Yorum/TURKEY-UKRAINE-RELATIONS-IN-THE-25TH-ANNIVERSARY> (дата звернення: 12.11.2018).

14. Political Vision 2023. Official site of AK Parti. URL: http://www.akparti.org.tr/english/akparti/2023-political-vision#bolum_ (дата звернення: 18.12.2018).

15. Trade and economic relations. *Embassy of Ukraine in the Republic of Turkey*. URL: <http://turkey.mfa.gov.ua/en/ukraine-tr/trade> (дата звернення: 04.12.2018).

16. Turkey, Russia reinstating \$100 billion bilateral trade target. *Reuters*. 9.08.2016. URL: <https://www.reuters.com/article/us-russia-turkey-trade/turkey-russia-reinstating-100-billion-bilateral-trade-target-erdogan-idUSKCN10K1LA> (дата звернення: 04.12.2018).

17. Turkey, Ukraine eye \$20 billion in trade volume. *Daily Sabah*. 15.03.2017. URL: <https://www.dailysabah.com/economy/2017/03/15/turkey-ukraine-eye-20-billion-in-trade-volume> (дата звернення: 15.11.2018).

18. Turkish President Erdoğan Brokers Deal With Putin to Release Two Crimean Tatar Political Prisoners. *Jamestown*. 2.11.2017. URL: <https://jamestown.org/program/turkish-president-erdogan-brokers-deal-with-putin-to-release-two-crimean-tatar-political-prisoners/> (дата звернення: 16.12.2018).

REFERENCES:

1. Dzhemilyev: Erdogan zaznachy`v, shho Ukrayina sama pidtry`muye ekonomichni vidnosy`ny` z RF, i buv zdy`vovany`j nashy`my` pretenziyamy` do Turechchy`ny` [Dzhemilev: Erdogan noted that Ukraine itself supports economic relations with Russia, and was surprised by our claims to Turkey] // *Gordon*, 17 kvitnya 2017. URL: <http://gordonua.com/ukr/news/worldnews/dzhemiljev-erdogan-zaznachiv-shcho-ukrajina-sama-pidtrimuje-ekonomichni-vidnosini-z-rf-i-buv-zdivovaniy-nashih-pretenzij-do-turechchini-183765.html> (data zvernennya: 07.09.2018).

2. Dzhons D. Ukray`nsky`j kry`zy`s vnosy`t napryazhennost` v tureczko-rossy`jsky`e otnoshenya` [The Ukrainian crisis makes tension in Turkish-Russian relations] // *Eurasianet*, 07.05.2014. URL: <https://russian.eurasianet.org/node/60581> (data zvernennya: 08.09.2018).

3. Erdogan u Ky`yevi: Oberezhni obicyanky` movoyu pragmaty`chnoyi druzhby` [Erdogan in Kiev: Cautious promises in the language of pragmatic friendship] // *DW: novy`ny`janality`ka*, 10.10.2017. URL: <http://www.dw.com/uk/erdogan-u-ky`yevi-oberezhni-obicyanky`-movoyu-pragmaty`chnoyi-druzhby`/a-40886157> (data zvernennya: 07.10.2018).

4. Pavlenko V. I., Bocharnikov V. P., Svyeshnikov S. V. Polity`ka bezpeky` i voyenno-polity`chni vidnosy`ny` Turechchy`ny` [Security policy and military-political relations of Turkey] // *Nauka i oborona*. 2015. № 1. S. 3-8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/naui0_2015_1_3 (data zvernennya: 18.11.2018).

5. Pidsumky` vizy`tu Erdogana do Ky`yeva: yak Ukrayini pracuyuvat` z partnerom Putina i nedrugom Zaxodu [Summaries of Erdogan's visit to Kyiv: how Ukraine should work with Putin's partner and the enemy of the West] // *S`ogodni*, 11 zhovtnya 2017. URL: <https://ukr.segodnya.ua/world/wnews/itogi-vizita-erdogana-v-kiev-kak-podruzhitsya-s-partnerom-putina-i-nedrugom-zapada-1062923.html> (data zvernennya: 07.09.2018).

6. Prezy`dent Ukrayiny` u Stambuli proviv zustrich z Prezy`dentom Turechchy`ny` [The President of Ukraine in Istanbul met with the President of Turkey] // *Oficijne internet-predstavny`ctvo Prezy`denta Ukrayiny` Petra Poroshenka*. URL: <http://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-u-stambuli-proviv-zustrich-z-prezidentom-46806> (data zvernennya: 07.09.2018).

7. Sergijchuk B., Sergijchuk V. Na mezhi dvox svitiv. Ukrayins`ko-turecz`ki vidnosy`ny` v seredy`ni XVI – na pochatku XXI st. [On the verge of two worlds. Ukrainian-Turkish relations in the middle of the sixteenth century - at the beginning of the twenty-first century]. K.: Sergijchuk M.I., 2012. 322 s.

8. Strategichny`j dialog mizh Ukrayinoyu ta Turechchy`noyu nabuvaye vagonoyi prakty`chnoyi skladovoyi [The strategic dialogue between Ukraine and Turkey gets a significant practical component] // *Uryadovy`j portal. Yedy`ny`j veb-portal organiv vy`konavchoyi vlady` Ukrayiny`*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/strategichnij-dialog-mizh-ukrayinoyu-ta-turechchinoyu-nabuvaye-vagonoyi-praktichnoyi-skladovoyi> (data zvernennya: 18.10.2018).

9. Tureczky`e korably` 44 raza narushaly` blokadu Kryma [Turkish ships broke the Crimea blockade 44 times] // *Black Sea News*. URL: <http://ura-inform.com/ru/society/2015/04/20/turetskie-korabli-44-raza-narushali-blokadu-kryma> (data zvernennya: 18.11.2018).

10. Turecz`ka ly`xomanka: Erdogan posvary`vsya iz Trampom i pry`yixav do Poroshenka [Turkish fever: Erdogan has got into a quarrel with Trump and came to Poroshenko] // *Novoe vremya*, 10.10.2017. URL: <http://nv.ua/ukr/ukraine/politics/turetska-lihomanka-erdogan-posvarivsja-z-trampom-i-prijihav-do-poroshenka-1996081.html> (data zvernennya: 07.09.2018).

11. Turok – ne kozak: chogo chekati` Ukrayini vid «superprezy`denta» Erdogana? [The Turk is not a Cossack: what should Ukraine expect from “super-president” Erdogan?] // *24 kanal*, 21.04.2017. URL: https://24tv.ua/turok_ne_kozak_chogo_chekati_ukrayini_vid_super-prezidenta_erdogana_n808791 (data zvernennya: 11.11.2018).

Correction in Ukrainian-Turkish relations in the context of foreign policy of Turkish President Recep Erdogan

Demchyshak Ruslan Bohdanovych

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Political Science and International
Relations
of the National University
«Lviv Polytechnic»
Stepan Bandery str., 12, Lviv, Ukraine

The article deals with the transformation of Turkey's foreign policy during the period of the presidency of R. Erdogan in the context of influence on the nature of the Ukrainian-Turkish relations, the main problems of modern bilateral relations are analyzed and the trends of their development are predicted.

Key words: Turkey, Ukraine, Recep Erdogan, Petro Poroshenko, foreign policy.